

Ks. Wojciech Pikor – Ks. Józef Pick, *Dziesięć lat Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w Polsce (2006-2015)* (Kielce: Jedność 2017). 375 s. 25 PLN. ISBN 978-83-7971-681-4

KS. SŁAWOMIR STASIAK

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
e-mail: stasiak@pwt.wroc.pl
ORCID: 0000-0002-0949-2043

Praca ks. Wojciecha Pikora i ks. Józefa Picka składa się z trzech rozdziałów. Wszystko zostało poprzedzone przedmową ks. abpa Stanisława Gądeckiego, Metropolity Poznańskiego (s. 5-7), wstępem (s. 9-13), a zamknięte zakończeniem (s. 309-318), wykazem skrótów (s. 319-320), bibliografią (s. 321-341), wykazami tabel (343-345), wykresów (s. 346-347) i map (s. 348), a także dwoma aneksami zawierającymi wykazy biblistów prowadzących program „W namiocie Słowa” w latach 2006-2013 (s. 249-366) i wykaz wykładów w Telewizyjnym Uniwersytecie Biblijnym w latach 2012-2016 (s. 367-372).

Pierwszy rozdział pracy ukazuje kontekst historycznoteologiczny powstania Dzieła Biblijnego, przez usytuowanie jego powstania w relacji do odnowy biblijnej dokonującej się w XX w. w Kościele powszechnym. Wartość tej części książki polega przede wszystkim na tym, że w syntetycznej formie przedstawione zostało zagadnienie ruchu biblijnego, który leżał u podstaw przywrócenia Pismu Świętemu jego należytego miejsca w duszpasterstwie. W pierwszym paragrafie ukazany został fenomen odnowy biblijnej przed Soborem Watykańskim II. Autorzy omówili genezę odnowy biblijnej w Kościele, wskazując jej przyczyny zewnętrzne i wewnętrzne. W kolejnym punkcie przedstawiony został postulat odnowy biblijnej w magisterium Kościoła oraz ich recepcja. Drugi paragraf pierwszego rozdziału został poświęcony wizji odnowy biblijnej na Soborze Watykańskim II ze szczególnym wskazaniem na nauczanie zawarte w Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*. Jednak nie pominięto nauczania zawartego w innych dokumentach, takich jak Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Consilium* i innych. Szczególnym owocem posoborowej odnowy biblijnej w Polsce było powstanie Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Temu zagadnieniu poświęcony został trzeci paragraf pierwszego rozdziału dzieła. Jednak nie od razu powstało to stowarzyszenie, do jego ukonstytuowania się prowadziła długa droga, a samo jego utworzenie dojrzało powoli, co zostało ukazane w punkcie zatytułowanym „Apostolat biblijny w Polsce po Soborze Watykańskim II”. Wiele prób podejmowanych w celu ustanowienia

w Polsce stowarzyszenia mającego na celu promowanie szeroko pojętego apostołatu biblijnego doczekało się swojego owocu dopiero w początkach XXI w. Zagadnienie długiego procesu bezpośredniego powstawania Dzieła zostało dokładnie omówione przez autorów w punkcie zatytułowanym „Powstanie Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II”. Naturalną konsekwencją powstania tego rodzaju stowarzyszenia jest ukonstytuowanie się jego struktur organizacyjnych, co zostało zaprezentowane w kolejnym punkcie.

Rozdział drugi to chyba najbardziej interesująca część książki W. Pikora i J. Picka, ponieważ nieczęsto w publikacjach o charakterze biblijnym spotykamy tak szerokie zastosowanie materiału badawczego, jak to mamy w tym właśnie rozdziale pracy. Materiał badawczy został oparty na trzech ankietach dotyczących badań: a) diecezjalnych moderatorów Dzieła Biblijnego, b) działalności Dzieła Biblijnego w diecezjach, c) członków Dzieła Biblijnego. Wszystko to jest uzupełnione kwerendą archiwalną, biblioteczną i medialną. Efekt tak przeprowadzonych badań jest naprawdę imponujący. Materiał badawczy został nie tylko szczegółowo omówiony, lecz również wzbogacony wnioskami wynikającymi z przeanalizowania przeprowadzonej kwerendy.

Rozdział trzeci dzieła ma wymiar praktyczny i dąży do nakreślenia pewnych wskazań dotyczących przyszłej aktywności Stowarzyszenia na płaszczyźnie apostołatu biblijnego w Polsce. Punktem odniesienia dla formułowania takich wniosków była konfrontacja wyników badań nad działalnością pastoralną Dzieła Biblijnego z rozdziału drugiego z doświadczeniami katolickich stowarzyszeń biblijnych w Niemczech i we Włoszech oraz z postulatami duszpasterskimi adhortacji *Verbum Domini* i *Evangelii gaudium*.

Już w samym tytule książki, „Dziesięć lat Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w Polsce (2006-2015)”, czytelnik może w sposób jasny i precyzyjny dostrzec przedmiot podjętych przez autorów badań. Z treści zaś dzieła dowiadujemy się, że z jednej strony chodzi o zajęcie się tematem apostołatu biblijnego w sensie ogólnym, a z drugiej – o wykazanie, w jakim stopniu praktyczne prowadzenie w Polsce apostołatu biblijnego było możliwe dzięki działalności Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Należy pochwalić autorów za odwagę podjęcia tego tematu i sposobu przeprowadzenia dyskursu badawczego opartego na analizie ankiet, wzbogaconej o kwerendę archiwalną, biblioteczną i medialną. Tym bardziej że wymagało to posłużenia się metodologią charakterystyczną nie tylko dla prac biblijnych, lecz również właściwą dla prac o charakterze pastoralnym.

Powód, dla którego autorzy zajęli się zagadnieniem postawionym w tytule, został wskazany we wstępie: „Gdy porównać doświadczenia Kościołów europejskich z Kościołem w Polsce związane z duszpasterstwem biblijnym w XX wieku, to bez wątpienia apostołat biblijny po II wojnie światowej zajmował znaczące miejsce w działaniach duszpasterskich podejmowanych w Polsce. Przywołać

można wiele nazwisk zasłużonych dla promowania Biblii w duszpasterstwie, by wymienić kilka: ks. J. Kudasiewicz, ks. F. Blachnicki, ks. K. Romaniuk czy ks. S. Haręzga. Może jednak być zaskoczeniem fakt, że w Polsce i przedwojennej, i powojennej nie udało się stworzyć żadnego stowarzyszenia ogólnopolskiego, które zajmowałoby się apostołatem biblijnym, koordynując i promując różne pastoralne inicjatywy biblijne w polskich diecezjach. Próby takie były podejmowane tuż po wojnie przez ks. E. Dąbrowskiego, w okresie posoborowym przez ks. K. Romaniuka czy już pod koniec XX wieku przez ks. A. Banaszaka, jednakże nie przełożyły się one na powstanie polskiego *Bibelwerku*. To nastąpiło dopiero po przekroczeniu progu trzeciego tysiąclecia. Inicjatywa wyszła ze środowiska biblistów związanych z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim i została poparta w 2003 r. przez ówczesnego przewodniczącego Komisji Nauki Wiary przy Konferencji Episkopatu Polski, ks. abp. M. Gołębiewskiego, który zlecił ks. H. Witczykowi zorganizowanie Dzieła Biblijnego w Polsce” (s. 10). Omówienie powstania tego rodzaju stowarzyszenia domagało się ukazania szczegółowego kontekstu nie tylko procesu, który doprowadził do jego powstania, lecz również bezpośrednich działań, które doprowadziły do ukonstytuowania się stowarzyszenia, a także ewentualnych wskazań dotyczących dalszych działań, które przyczynią się do rozwoju tak cennej inicjatywy.

Zastosowane przez autorów metody badawcze zostały wyjaśnione w następujący sposób: „Postawiony problem badawczy oraz charakter źródeł poddanych analizie wymaga podejścia interdyscyplinarnego, przez co zakładany cel badawczy jest realizowany przy użyciu wielu metod właściwych z jednej strony naukom historycznym, z drugiej zaś – teologii pastoralnej” (s. 12).

Pierwsze pytanie metodologiczne, na które zwykle udziela się odpowiedzi, analizując wartość metodyczną pracy, to: Co w omawianej dziedzinie zrobiono dotychczas i jakie zostały osiągnięte wyniki? W przypadku tego rodzaju pracy, opartej na badaniach ankietowych, bardziej zasadne wydaje się szukanie odpowiedzi na pytanie: Co leżało u podstaw powstawania we współczesnej Europie stowarzyszeń na rzecz propagowania szeroko pojętej kultury biblijnej? Autorzy w niemal ekspercki sposób prezentują przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne odnowy biblijnej w Kościele oraz dokumenty magisterium Kościoła. Świadczy o tym fakt, że powołują się na tak ważne encykliki, jak: *Providentissimus Deus* z 1893 r. Leona XIII, *Humani generis* z 1917 r. i *Spiritus Paraclitus* z 1920 r. Benedykta XV, *Divino afflante Spiritu* z 1943 r. Piusa XII, a także Instrukcję Papieskiej Komisji Biblijnej *O stowarzyszeniach biblijnych i zjazdach biblijnych* z 1955 r. Autorzy jednak nie tylko przytaczają powyższe dokumenty, lecz również, co oczywiste, umiejętnie ukazują, w jaki sposób wpłynęły one na ukształtowanie wizji odnowy biblijnej wypracowanej przez ojców Soboru Watykańskiego II. Wizja ta doprowadziła do licznych prób stworzenia w Polsce

stowarzyszenia na rzecz upowszechniania kultury biblijnej, które ostatecznie zaowocowały powstaniem Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Widać, że autorzy nie tylko przeprowadzili solidną kwerendę archiwalną, biblioteczną i medialną w tej materii, lecz także świetnie zaprezentowali wyciągnięte z niej wnioski.

W ramach dyskursywnego postępu badawczego, który przeprowadzili autorzy, najbardziej imponuje rozdział drugi. Autorzy oparli się w nim na wspomnianych już trzech ankietach. Bardzo mocną stroną tej części pracy jest solidne pod względem metodologicznym przeanalizowanie wszystkich danych zgromadzonym dzięki ankietom. To przyczyniło się z pewnością nie tylko do ukazania ogólnopolskich inicjatyw Dzieła Biblijnego czy podobnych inicjatyw na terenach poszczególnych diecezji, z których nadesłano odpowiedzi, lecz przede wszystkim do nakreślenia charakterystyki społeczno-religijnej członków Dzieła Biblijnego. Zwłaszcza ten trzeci punkt jest niezwykle ważny dla podejmowania dalszych inicjatyw przez nasze stowarzyszenie. Rozdział trzeci to przede wszystkim realizacja trzeciego elementu badawczego: przedstawienie postulatów, które wynikają ze wskazanych wcześniej norm i sposobu ich realizacji przez Dzieło Biblijne. Dyskurs został przeprowadzony metodycznie w sposób bardzo poprawny. Autorzy odnieśli się najpierw do dwóch stowarzyszeń europejskich o podobnym profilu: niemiecki *Katolisches Bibelwerk* oraz włoska *Associazione Biblica Italiana*. Następnie ukazali Dzieło w kontekście wizji animacji biblijnej adhortacji *Verbum Domini* Benedykta XVI i *Evangelii gaudium* Franciszka. W tym rozdziale uwzględniono jedynie dwa stowarzyszenia, choć byłoby wskazane, aby odnieść się również do innych stowarzyszeń działających na terenie Węgier, Chorwacji czy Słowenii. Wybór tych dwóch stowarzyszeń jest w dużej mierze uzasadniony, ponieważ niemiecki *Katolisches Bibelwerk* jest najliczniejszym w Europie i dobrze zorganizowanym stowarzyszeniem, natomiast włoska *Associazione Biblica Italiana* jest w pewnym sensie dziedzicem najstarszego tego typu stowarzyszenia to jest *Towarzystwa św. Hieronima*, założonego w 1902 r.

W zakończeniu ks. Wojciech Pikor i ks. J. Pick ukazali w dziesięciu punktach osiągnięte w pracy rezultaty. Jest to wprawdzie praktycznie powtórzenie tego, co zostało odnotowane w poszczególnych rozdziałach, jednak dla jasności metodycznej wysuniętych wniosków uważam tę decyzję za prawidłową i korzystną dla jasnego oglądu uzyskanych rezultatów.

Pod względem merytorycznym podstawową zaletą pracy jest rygoryzm w przeprowadzeniu badań. Najpierw bowiem autorzy przedstawili tło historyczne, które doprowadziło do powstania Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II. Następnie scharakteryzowali samo Dzieło w sposób bardzo dokładny i szczegółowy. Stanowi to szczególnie materiał dokumentujący pierwsze dziesięć lat istnienia tego stowarzyszenia w Polsce. Interesujący jest zwłaszcza skrzętnie zgromadzony materiał

dotyczący historii powstania Dzieła oraz przedstawienie jego pierwszych struktur organizacyjnych, nie tylko od strony regulaminowej, lecz również od strony rzeczywistego stanu rzeczy. Za szczególnie ważny, pod względem merytorycznym, uważam rozdział drugi. Interesująca jest zwłaszcza pierwsza część rozdziału poświęcona ogólnopolskim inicjatywom. Dzięki autorom książki czytelnik może się dowiedzieć, jak wiele Dzieło Biblijne zrobiło w krótkim czasie dla propagowania Słowa Bożego np. w mediach: „Zaprezentowany dorobek Dzieła Biblijnego wypracowany na płaszczyźnie medialnej we współpracy z toruńskimi mediami ojców redemptorystów jest ogromny. Od początku istnienia Dzieła Biblijnego moderatorzy diecezjalni aktywnie włączyli się w systematyczne, cotygodniowe prowadzenie audycji radiowej „Szukającym Słowa Bożego” i programu telewizyjnego „W namiocie Słowa”. Obecność w tych dwóch mediach jest w jakimś sensie komplementarna, gdy chodzi nie tylko o współczesne areopagi środków przekazu, ale również o przekazywane treści. Program radiowy umożliwia pogłębiane czerpanie z bogactwa niedzielnej Liturgii Słowa, zaś telewizyjny – pozwala przez *lectio continua* na systematyczne poznawanie treści zawartych w księgach biblijnych. Nie ma w Polsce żadnego innego stowarzyszenia kościelnego ani żadnej innej grupy teologów, którzy na taką skalę zaangażowaliby się w posługę w Radiu Maryja i Telewizji Trwam. Należy też zauważyć, że upływający czas obecności w tych mediach nie doprowadził do rutyny w pełnionym w nich apostołacie, czego wyrazem jest powstanie w 2012 r. Telewizyjnego Uniwersytetu Biblijnego, który w swojej formule łączy nowoczesne środki przekazu wiary, troskę o akademicki poziom wykładów oraz komunikatywność wychodzącą naprzeciw duchowym potrzebom współczesnego człowieka” (s. 118-119). Dalszą część rozdziału stanowi analiza zgromadzonych danych. W tej części imponuje przede wszystkim wykonana żmudna praca polegająca na przygotowaniu ankiet, ich weryfikacji i przeprowadzeniu. Ważne od strony merytorycznej było wskazanie na ważne, choć niepokojące zjawisko dotyczące małego procentowo udziału młodzieży w Dziele Biblijnym. Stwierdzenie tego na podstawie ankiet zaprowadziło autorów do wyciągnięcia wniosków w trzecim rozdziale.

Wielką zaletą pracy są właśnie wnioski wskazane w trzecim rozdziale. Nie mają one charakteru jedynie ogólnego, lecz są bardzo konstruktywne. Przykładem niech będzie wysunięty przez autora postulat dotyczący utworzenia ogólnopolskiego periodyku popularnonaukowego o charakterze biblijnym (s. 288-289). Równie ważnym postulatem jest propozycja jeszcze większego wykorzystania mediów zarówno tradycyjnych (radio, telewizja), jak i elektronicznych (internet i portale społecznościowe) do prowadzenia duszpasterstwa i apostołatu biblijnego (w. 306-307). Wartość merytoryczną pracy podwyższają również inne wskazówki dotyczące konieczności podjęcia przez Dzieło Biblijne działań w zakresie: wzmocnienia świadectwa chrześcijańskiego wiernych, tworzenia grup biblijnych

pod szyldem Dzieła, „ubiblijnienie” Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, które wciąż poszukuje modelu formacji, organizowanie warsztatów biblijnych dla kapłanów, współpraca z katechetkami i katechetami.

Podsumowując, należy zauważyć, że ukazanie się na rynku wydawniczym książki autorstwa ks. Wojciecha Pikora i ks. Józefa Picka jest ważną nie tylko dokumentacją początków Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II, lecz także wkładem w dalsze projektowanie aktywności całego apostołatu biblijnego, a szczególnie Dzieła Biblijnego.